

WILHELM SCHMID • Seks Olmayınca

WILHELM SCHMID 1953'te Almanya'da Bavyera-Süebya (Schwaben) bölgesinde doğdu. Berlin, Paris ve Tübingen'de felsefe eğitimi aldı. Çeşitli Alman üniversitelerinde çalıştı, Riga ve Tiflis üniversitelerinde misafir öğretim üyeliği yaptı. Bir dönem Zürih'te bir hastanede hastalara "felsefeyle manevi destek" hizmetinde çalıştı. Halen Erfurt Üniversitesi'nde dışarıdan felsefe dersleri veriyor. Almanya'da ve dünyanın çeşitli yerlerinde tebliğler sunuyor. Yirmi beşi aşkın dile çevrilen kitaplarının dünya çapındaki satışı bir milyonun üzerindedir. İletişim'den daha önce *Mutsuz Olmak. Bir Yüreklendirme* (2014), *Aşk. Neden Bu Kadar Zordur ve Yine de Nasıl Mümkün Olur?* (2014), *Sakin Olmak. Yaşlanırken Kazandıklarımız* (2015), *Arkadaşıltaki Saadete Dair* (2015), *Düşmanlığın Faydaları* (2017), *Anne Baba ve Büyükanne Büyükbaba Olmanın Sevinçleri Üzerine* (2018), *Hediye Vermek ve Hediye Almak Üzerine* (2018), *Kendiyle Dost Olmak Hayatı Nasıl Kolaylaştırır?* (2019) ve *Dokunmanın Gücü Üzerine* (2020) kitapları yayımlandı.

Sexout. Und die Kunst, neu anzufangen

© 2015 Insel Verlag, Berlin

İletişim Yayınları 3002 • Psykhe 42

ISBN-13: 978-975-05-3067-8

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

DIZI EDITÖRÜ Bahar Siber

KAPAK Suat Aysu

KAPAK İLLÜSTRASYONU Ceren Oykut

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Bahri Özcan

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

WILHELM SCHMID

Seks Olmayınca

Yeniden Başlama Sanatı Üzerine

Sexout

Und die Kunst, neu anzufangen

ÇEVİREN *Tanıl Bora*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
CİNSİYET EŞİTLİĞİ Mİ?	15
İKİNCİ BÖLÜM	
ÖTEKİNİ ANLAMAYI İSTEMEK	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KENDİNİ SEVMEK	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
SEKS DE ÖĞRENİLMEK İSTER	45
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SEKS HER ZAMAN MASUM DEĞİLDİR	55
ALTINCI BÖLÜM	
SEKSİN BAŞKA TÜRLÜSÜ DE OLUR	65
YEDİNCİ BÖLÜM	
SATILIK SEKS?	75
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
SANAL SEKS?	85

DOKUZUNCU BÖLÜM

ARKADAŞLIĞIN BAKIMINI YAPMAK..... 95

ONUNCU BÖLÜM

SEKS SAHİDEN ÖNEMLİ MİDİR?..... 103

ÖNSÖZ

Gregory Crewdson, *isimsiz*, yaz 2006, fotoğraf.

Evet, daha önemli sorunlar var. Ama sorunu bu olanlar için daha önemli sorun yoktur. Hem daha az önemli sorunlar karşısında yaratıcılığımızın suyu çekilirse, daha önemli sorunlar nasıl çözülebilir ki? Bu kitabın amacı budur: Seksten kesilmenin, sekssiz kalmanın, en azından isteği dışında bir mahrumiyetin, erkekleri ve kadınları içine düşürebileceği çaresizliğe ve ümitsizliğe gömülmeyip başka şeylere yönelebilmek. Taze âşıklar dışında herkesin başına gelebilir bu. Kaygılarını ve mahrumiyetlerini aşk üzerine kitaplar yazan¹ bir filozofa emanet etmek isteyen insanlarla yaptığım çok sayıda konuşmada, söz iki kişi arasındakiki Antarktis'i düşündürten o duruma geldi: Usuz bucaksız bir beyaz çöl, buz gibi bir soğuk ve nihayet tüm dünyayı delici partiküllerle dolduran bir fırtına, *Whiteout*.² *Grinin Elli Tonu* falan hak getire, hiçbir şey yürümez o durumda, ilişki

1 Wilhelm Schmid, *Aşk - Neden Bu Kadar Zordur ve Yine de Nasıl Mümkün Olur?*, çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2014; *Die Liebe atmen lassen. Von der Lebenskunst im Umgang mit Anderen*, Suhrkamp Taschenbuch, Berlin 2013 (ilk basımı: *Die Liebe neu erfinden*, Suhrkamp Verlag, Berlin 2010).

2 (İng.) Beyaz körlük.

*sexout*³ içinde donup kalır. Gerçi cinsiyetler arasındaki ilişkilerin (bütün çeşitlemeleriyle) uzun tarihinde, cinsel mahrumiyet kesinlikle yeni bir şey değildir. Peki bu mahrumiyetin tam da cinsel özgürleşme çağlarında yoğunlaştığı izlenimi tamamen yanlış mıdır? Seksle kafayı bozmuş bir çağ, aynı zamanda haz kaybının ve aseksüelliğin arttığı bir çağ olabilir mi?

Modern haz kültürünün bizi inandırdığının aksine, tanımlanılan hazzın sahiden tanrı gibi olması mümkün değildir; yani her şeye kadir, her yerde hazır ve nazır, her zaman her yerde erişilebilir olamaz. Özellikle haz ilkesine inananların, haz yoksunluğuyla daha fazla mücadele etmeleri gerekir, çünkü bu vuku bulmasına asla izin verilemeyecek bir haldir. Bu da, çiftlerle yapılan soruşturmaların gösterdiği gibi çok defa seksle ilgili memnuniyete bağlı ilişki memnuniyetini doğrudan etkiler. Çok sayıda kadın ve daha fazla sayıda erkek, arzuladıkları seksi bulup bulamadıkları sorusuna olumsuz cevap verirler.

Mutlulukta olduğu gibidir: Onca insanın onu arıyor olması, o kadar çok insanın ona sahip olduğu anlamına gelmez. Yine de mutlu olabilen kişi de, mutsuz olmayı kalıcı biçimde bertaraf edemez. Aynı şekilde, seksi arayanlar zaten ona tıka basa doymuş olanlar değildir. Ama doymuş olan da, ebediyen korunmuş değildir bu açıktan. Hele mevcut olmayan o şey duygularda ve düşüncelerde daima mevcut ise, durum iyice memnuniyetsizlik verici olur! Oysa benzer derecelerde ihtiyaç içinde olanlar birbirlerini bulsalar, her şey ne kadar kolay olurdu. Ama tam da öylelerinin çift olması enderdir. Yine de çift olsalar bile, başlangıçtaki uyumun ardından ihtiyaçlar ayrışır. Neden öyle olur? Niçin bu kadar sık gerçekleşir bu? Hayatın bütün meselelerine musallat olan *kutupsallık* mı hükmünü yürütüyordu?

3 (Ing.) Sekssizlik, seksten kesilme.

Ebediyen değişmeyen bu oyun, insanı esnetecek kadar sıkıcı değil mi?

Bireysel tecrübeler genellikle kültürel konjonktürlerin etkisi altındadır, insan her zaman bunun farkında olmasa da. Cinselliğin yüzyıllar boyunca değersizleştirilmesinden sonra, ona histerik bir şekilde aşırı değer yükleyen bir konjonktür geldi. Bunu da şimdi bir bitkinlik dönemi izliyor, aslında şaşırtıcı gelmemeli bize, çünkü her savurganlığın sonu budur: Coşkunluğun yerini ayılma alır. Seksin kesilmesi ve ona mola verilmesi, öncesindeki mevcudiyeti oranında daha fazla dikkat çeker. Sekssizlik (*sexout*) herhalde her devirde vuku bulmuştu, ama her zaman salgın ölçülerinde değil. Yokluğun sıklığı, ister anlık olsun (*timeout*), ister uzun süreli (*logout*) veya uzun vadeli (*checkout*),⁴ aşırı seksüelleştirilmiş bir dönemin, seksin aşırı dozunun öldürücü hale gelmesinin sonucu olabilir: *Kendi kendini imha etti seks*, yandı bitti kül oldu. *Sex sells*⁵ mi? Ama ortaya çıkan şey bir *sellout*, tasfiye oluyor, stokları boşaltıyoruz! Hayatlarına ekonomik pencereden bakan ve aşkı bir yatırım, aşk hayatını cinsel sermayenin aktifleştirilmesi olarak gören insanlar için kolayca açıklanabilir bir şeydir bu: Sekste yüksek konjonktürün peşinden işte şimdi bir konjonktür gerilemesi gelmiştir. Borsa kurları da hiçbir zaman sürekli yükselmez, boğa piyasasını ayı *tuzağı* izler, hayatın iniş çıkışlarını kendi tarzında tasvir etmeye çalışan borsa dilinde söylendiği gibi. Bu salınım hareketi neden sekste devre dışı kalsın ki?

Elbette daha geniş bir zaman çerçevesine yerleştirilmenin mağdurlara pek bir yararı olmaz: Durumlarını daha iyi anlayacak olsalar da, yine onunla bizzat baş etmeleri gerekecektir. Bunun için yürünebilir yollar bulmak gerekir, mesele sekssizlik halinin yaşam gerçekliğine sakince entegrasyo-

4 (Ing.) Timeout: ara vermek; logout: dışına çıkmak; checkout: terk etmek.

5 (Ing.) Seks satar.

nu gibi – ki bu takat kaybı, yine de bir olgunlaşmaya katkıda bulunabilsin. Ama oraya giden yol uzundur, seksten eksik kalmak veya reddedilmek buna maruz kalanı epey uğraştırır ilk evvela. Buna farklı tepkiler gösterirler. Birçok erkek (hepsi değil) *sexout*'u *knockout*⁶ olarak yaşar, bu olay erkekliklerini can evinden vurur. Buna sessizce katlanır, üzerine konuşmayı istemezler. Arkadaşları tarafından anlayışla karşılanmayı umabilmeleri, esas sorunlarını çözmez: Yetersiz sekstir o sorun.

Birçok kadın (hepsi değil), erkeklerin düştüğünden daha fazla, kendi cazibelerinden şüpheye düşerler; ama kız arkadaşlarıyla bu konuda konuşmak onları ferahlatır. Toplumsal ağları birçok sorunu savuşturur ve bütün sorunların yükünü artıran yalnızlığı azaltır. Danimarka'da on yıl boyunca sürdürülmüş bir çalışmaya göre, ilişkilerden doğan sorunların sonuçları böylece sınırlanmış olur kadınlarda, oysa istatistiki açıdan erkeklerde ölüm oranları bile iki katına çıkar.

Kadınlar da erkekler de sekssiz kalmaktan ötürü mutsuz olabilir, hatta basbayağı acı çekebilirler; bu acı önce *benliği* etkiler, ancak ondan sonra, kendi öznel kanaatine göre onun bu acıyı çekmesine sebebiyet vermiş olan ötekileri etkiler. İnsan bu acıyı niye çeksin? İyi ihtimalle, bu durum onun düşünmesine yol açar. *Tefekkür*, hayatını bilinçli bir şekilde sürdürmenin, tekrar güzel bir hayat sürmeyi sağlayacak olan yaşama sanatının ön koşuludur. Acılığı, öfkeyi ve ümitsizliği aşmayı sağlar. Felsefenin yolu budur: duraklamak ve üzerine düşünmek, *Münchhausen sendromu* misali. Zira çaresiz görünen bir durumun bataklığından kendi kendini çekip çıkarmak ancak böyle mümkün olur. Sekssizliğin kendiliğinden dayattığı sorular, işte buna hizmet eder: Şimdi ne olacak ve nasıl oldu da iş bu noktaya geldi? Şimdi yapılabilecek neler olabilir ve bunları nasıl gerçekleştirebilirim?

6 (Ing.) Nakavt.

Peki ama felsefe en *aseksüel* disiplin değil midir? Hiçbir zaman seks üzerine söyleyecek bir şeyi oldu mu? Şaşırtıcı biçimde seks meseleleri, başlangıcından itibaren felsefenin meşguliyet konularından birisiydi: Büyük tefekkür burardan doğmuştur. Felsefe tarihinin ilk seksten kesilme vakasını, anlaşılan karısı Xanthippe'nin yüzünü görmek istemediği Sokrates yaşamıştı. Daima iki –en az iki– kişinin dahil olduğu bu duruma, Sokrates'in ne kadar katkıda bulunmuş olduğuna dair günümüze ulaşan bir bilgi bulunmuyor. Lakin bu durum üzerine, –belki de bizzat geri çevrilmiş olduğu ve bununla baş etmek zorunda kaldığı için–, böylesi konuları iyi bildiği anlaşılan Aspasia'yla konuşma imkânı aradığına dair aktarımlar vardır. Platon'un *Meneksenos Diyalogu*'nda Sokrates onu öğretmeni olarak över; kendisini tamamen düşünmeye vermesini ve bedensel zevkleri manevi zevklere çevirmesini, yani onları “yüceltmesini” tavsiye etmiştir Sokrates'e (Barbara Ehlers, *Eine vorplatonische Deutung des sokratischen Eros*,⁷ 1966). Sokrates bu tavsiyeye uydu. Gerisi felsefe tarihidir.

Düşünmeye iten bu durumu, Amerikalı ressam Edward Hopper 1959'da *Felsefeye Yolculuk* adını verdiği bir resminde tasvir etmiştir. Daha öncesinde Picasso'nun ilgisini çekmiş, neticede farklı çeşitlemeleriyle modern sanat tarihinin bir teması haline gelmişti; elinizdeki kitapta yer alan resimler bununla ilgili bir izlenim verecektir. Hopper'da bir erkek yakaları gevşetilmiş bembeyaz gömleği, ütülü pantolonuyla, yatağın kenarına oturmuştur. Arkasında yatan yarı çıplak kadın ona sırtını çevirmiştir. Kadınla erkek arasında ne geçtiği, bir şey geçip geçmediği, belirsizdir. Belli olan tek şey, erkeğin sayfalarını açıp kenara bıraktığı kitabın, Platon'un bir kitabı olmasıdır: Hopper'ın birçok resmine yatarak veya ayakta durarak modellik yapan karısı, öyle olduğunu hatırlıyor.

7 Sokratik Eros'un Platon öncesi bir yorumu.

Platon *Şölen* kitabında, aşkın türleri üzerine sohbetlerle süslenmiş bir “içki âlemini” anlatır. Bu konuşmalardan birisinde Sokrates, artık Diotima adını kullanan Aspasia’dan bahseder: Kadın onu tefekküre yüreklendirmiştir. Hopper’ın resmindeki erkek de bu yola koyulmuştur, bir kırışıklık alnını bıçak gibi keser. Onu meşgul eden bir şey vardır. Peki ya kadın?

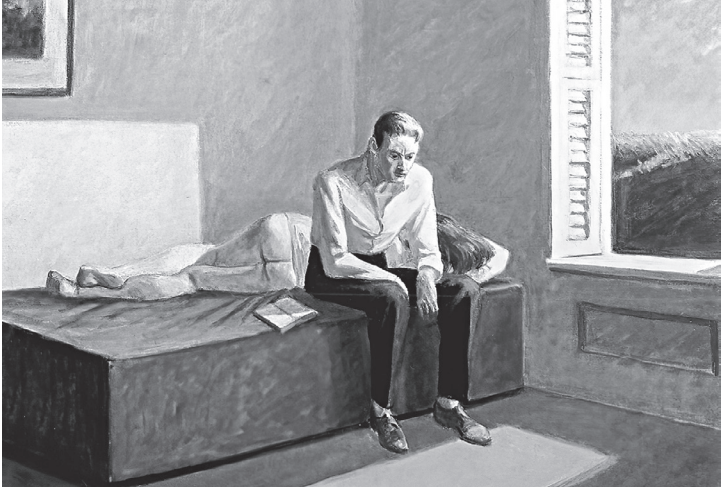
On yıl önce bir başka resminde, Hopper aynı durumu rolleri değiştirerek tasvir eder. İki kişi arasındaki, modern çağda daha da radikalleşmiş ve evrenselleşmiş olan temel bir durumda, pozisyonların yer değiştirebilir olması mıdır söz konusu olan? Büyük bağlanma ve güven rüyası iki insanı bir araya getirir, sonra ikisinin de özgürlük ve özerklik talepleri duyurur tekrar kendini. Peki ama herkes kendi ihtiyaçlarının ifasına azami değer veriyorsa, iki insan nasıl yakınlaşabilir? Yatak, ayrışan çıkarların, ilgilerin karşılaştığı bir sahneye dönüşür.

Duraklamak ve üzerine düşünmek her zaman bir çözümdür, en azından çözüme giden yolda atılan bir adımdır, insanlığın daha büyük sorunlarında da öyledir. Nahoş bir durumda durup düşünmek ve yeni bir yönelim belirlemek alışlagelen bir davranış halini alırsa, başka bağlamlarda da devreye sokulabilecektir.

Bu kitap, ilkin sekssizlik durumunda ne yapabileceğimize dair öneriler hakkındadır. İki insanın kendilerini düşürdükleri böyle bir durumda, ellerinden ne gelebileceği sorusuna verilebilecek on *olası* cevap ele alınıyor. Herkes bu seçeneklerin hangisinin uygun olduğuna kendisi karar verecektir. Aynı zamanda, biraz değişik bir yoldan felsefeye giriş söz konusudur bu kitapta, bir sorunun üzerine düşünmenin ne kadar yararlı olabileceğini göstermek söz konusudur. Orada da en iyi cevap, başka bir sorudur bazen.

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET EŞİTLİĞİ Mİ?

Edward Hopper, *Felsefeye Yolculuk*, 1959, yağlıboya.

Tefekkür, gerçekliği değiştirmeyi sağlayacak imkânlar açar insanın önünde. Yeni başlangıç yapma sanatının ilk yolu, düşünmeyi pratikte geçerliliği olmayan fikirlerden arındırmaktır. İşte o fikirlerden biri, cinsiyetlerin eşitliği olabilirdi. Onurda eşitlik, haklarda eşitlik, fırsat eşitliği ve toplumsal eşitlik bakımından, bu konuda bir tartışma söz konusu olamaz. Lakin farklı özellikler silinmeli midir? Komedi yazarı Aristofanes'in Platon'un *Şölen*'inde hayranlıkla anlattığı, androjen (eril-dişil) ayırtedilemezliğe dair eski düştür bu; insanlar her çağda bundan büyülendiler. İki olanın bir olma düşü, insanlığın mistik erken döneminde, her bakımdan birlik oluşturan küre biçimli varlıklarca gerçekleştiriliyordu. Öyle mükemmel sanıyorlardı ki kendilerini, bizzat tanrı olmak üzere gökyüzüne hücum ediyorlardı. Kendilerini tehdit altında hisseden tanrılar Zeus'u yardıma çağırdılar, o da bu yusuvarlak saldırganları ortalarından ikiye böldü, böylece artık hep öteki yarılarını arayan yarım tekler olarak var olmak zorunda kaldılar. Ağlamaları ve yakarmaları yeri göğü tutunca onlara acıyan Zeus cinsel uzuv-

larını öyle ayarladı ki, zaman zaman birliklerine kavuşabilecek ve bunun sevincini yaşayabileceklerdi. Ama bu aralar dışında gündelik işlerini kovalamaları ve “hayatın geri kalanı” ile ilgilenmeleri gerekiyordu.

Tekrar küre biçimli varlıklar haline gelme özlemi, dindirilmez görünüyor. Bütün farkların ortadan kalkmasıyla, cinsiyet ayrımı olmadan ilksel-bir’in yeniden tesisi olurdu bu. Androjenliği geri kazanma düşü Hristiyanlıkta da görülmüş, Adem ile Havva ortaya çıkmadan önce *Havvadam’a* veya *Adevva’ya* dönüşün düşü kurulmuştur: İsa’nın hükmü altında “ne erkek ne dişi”, sadece “bir” olmak mümkün olacaktı buna göre (Aziz Pavlus, *Galatyalılara Mektup*, 3, s. 28).

Modern zamanlarda da bütün farkların eriyip bütünleşmesine dair düş, fantezileri ve yaratıcılığı çok besledi. Gerçi her defasında, hangi biçimde olursa olsun, çok defa da eski biçimiyle, yeni farklar zuhur ediyordu – her alanda böyleydi. 20. yüzyılda Sovyet insanı tüm toplumsal ve etnik ayrımları düzleyecekti, ama o farklar yeniden infilak ettiler. 20. yüzyılın sonunda “tarihin sonu”nun gelip çatmasıyla, bütün siyasi farklılıklar geçmişte kalacaktı – hâlâ bu iddiayı hatırlayan kimse kaldı mı? Eşitlik ideali sürekli reel eşitsizliğin engeline çarpar, en azından bireyselleşme azmi nedeniyle böyle olur. Hiç şüphe yok, insani varoluşun ufkunun açık olmasını sağlamak için düş kurmaya devam etmek anlamını koruyor hâlâ. Ama bütün düşler gerçek olmaz.

Cinsiyetlerle ilgili olarak bazı farklar *doğal* nedenlere dayanır. Cinsiyetlerin donanım bakımından doğal halleriyle aynı olmadıkları apaçık görünür: Testosteron erkek egemen ecza firmalarının icadı değildir herhalde, dişil aylık âdet döngüsü bir yanlış anlama değildir, memeler ve rahim ikincil eklentiler değildir. İnsanların bedenleri veri buldukları şeyler muhtemelen onların düşünme, hissetme ve davranma biçimlerini etkiler, hayatlarına ve ortak yaşayışlarına nüfuz

eder, bunları gönlünüzce değiştiremezsiniz. Elbette bununla ilgili de kuşku duyabilirsiniz: Şimdiye dek birçok şey doğaya ait sayıldı ama aslında çıkarlarla ilgiliydi. Bilimsel sonuçlar bile nihai değildir, kimse içine çekilip saklanmak üzere sağlam kaleler inşa edemez bunların üzerine. Fakat bütün farklar ortadan kalkar ve insanlar artık sadece ehemmiyetsiz küçük değişikliklerle kendi kendilerinin suretleriyle karşılaşacak olurlarsa, hayat daha heyecanlı mı olur? Hayatı zenginleştiren şey, *çeşitlilik*, değişiklik değil midir?

Çiftlerin aynı cinsiyetten olması halinde bile kendini gösteren *kültürel* sebepli farklar ve eşitsizlikler de eklenir buna. Kültürel rol kalıpları sadece kısmen doğal istidatlarla ilgili, onun yanında anlamlandırmalar ve beklentilerle de ilgisi vardır. Her nasıl olursa olsun, birtakım anlam yüklemeleri hep olacaktır. 21. yüzyılda birçoklarının bu süreç hakkında artık bir şey duymak istemiyor olması, onu yeniden ele almak için en iyi ön koşuldur: Eski farklar kaybolur, yenileri belirir. Devri geçmiş anlamlandırma ve beklentilerin reddedilmesi makuldür, çünkü çok uzun süre hiyerarşik bir cinsiyet düzenini ayakta tutmaya yaramışlardı. Fakat farkların birbirleriyle yan yana varoluşu, onların geçerliliklerinin birbirine üstünlüğünü veya tabiliğini meşrulaştırmaz.

Ayrıca düşünmenin, hissetmenin ve davranmanın kültürel kalıpları, her ne kadar yüzlerce yıllık bir cinsiyetler tarihinin sonucu olsalar bile, *bireysel* olarak da değiştirilebilirler. Hatta doğal donanımımızın stili bile bireysel olarak değiştirilebilir. Bu değiştirilebilirliğin temeli “nöroplastisite”dir; değişik bir şey öğrenilirken veya temrin edilirken beyinde yeni nöronların ve sinapsların oluşabilmesini sağlar. Sadece bir mühlet gerekir bunun için, bahsettiğimiz durumda birkaç yıl. Bazen de onyıllar ve yüzyıllar, değil mi?

Gender (toplumsal cinsiyet) kavramı, *katı* biçimiyle her türden farkın tanınmasına karşı mızrak ucu işlevi görür. Bu

kavram, cinsiyetleri doğanın ve kültürün bir inşası değil de herhangi bir varoluşsal meşruiyete dayanmayan tamamıyla “toplumsal bir inşa” olarak görmeyi amaçlar. *Yumuşak* biçimiyle ise *gender* kavramı, farkları tanımaya, onların hakkını vermeye ve bundan doğan eşitsizliklerle ve farklı ihtiyaçlarla pragmatik bir hal çaresi bulmaya amadedir. Farklılıklarla mücadele etmek, onlarla ilişkiyi zorlaştırır. O farklardan bazılarının inatçı çıkacağına ve öyle hemen kaybolmayacağına hazırlıklı olmak daha yararlı bir tutum olabilir. Ayrıca eşitsizliklerin ve farkların hakkının nasıl verileceği, mesela sağlıkla ve hastalıklarla ilgili meselelerde önem kazanan farklı bedensel durumlara nasıl yaklaşılabileceği de aynı şekilde bir eşitlik sorunudur. Kadınlara ve erkeklere özgü olarak uzmanlaşmış tıp yaklaşımları, bizzat farklarla ilgili araştırma yapmanın bile “cinsiyetçi” olduğu ithamını dikkate almayarak, bu soruya cevaplar getirir. Toplumsal cinsiyet tıbbı, cinsiyete özgü işlemler geliştirir, zira kadınların ve erkeklerin hastalık belirtileri ve ilaçlara verdikleri tepkiler bambaşka olabilmektedir.

Farklı cinsiyetlerin olması şart mı? Evrimin akışı içinde ortaya çıkmış olmaları, yaşamın gelişimi için avantajlar sunmuş olabilir. Muhtemelen evrim belirli bir maksat gütmekten hareket eder, herkesle ve her bir canlıyla deney yapar, daha fazla yaşamın mümkün olduğu yere de atar çengelini. Evrimde sebepsiz yere her şey meydana gelebilir, ama hiçbir şey sebepsiz yere var kalamaz. Muhtemelen birden fazla cinsiyetin deneysel oluşumu da yaşamın gelişimiyle alakalıydı. Cinsiyetler farklı özellikleriyle farklı meydan okumalara karşılık verebilirler, kâh saldırarak, kâh iletişim kurarak, kâh hedefe kitlenerek, kâh temkinle, kâh duygularını denetleyerek, kâh muhatabının ne hissettiğini hissederek – hangi cinsiyetin hangi özelliği temsil ettiğine dair nihai bir tanım yapmamız da gerekmez. Fakat farklar sorunlar da doğurur:

Hangi durumda hangi karşılık doğru olacaktır? Eril ya da dişi, birisi birini, eril ya da dişi, diğeri ötekini doğru buluyorsa, ne olacaktır?

Çok defa iki kişi arasında eşitsiz dağılmış olan cinsel ihtiyaçlarla baş etmeye çalışırken, bu sorular ortaya çıkar. Sekste her şey eşit değildir, ister kültürel veya doğal sebeplerden olsun, ister olumlu veya olumsuz bireysel tercihlerden. Hak eşitliği bunu değiştirmez. Sekse veya seks istirahati ile ilgili hak eşitliği söz konusu olsaydı bile, kimi dava edecektiniz o hakkı almak için? Hangi araçlarla? Çift görüşmesinde genç kadın “Arkadaşım hep seks istiyor,” diye göğüs geçirir. Genç adam “Partnerim tamamen pasif,” diye yakınır. Aynı konu, iki ayrı algılayış. Peki ikisi nasıl bir araya gelecekler? Neyin değişmesi gerekir bunun için? Kim, hangi değişikliğe hazırdır? Kim bir adım atar ötekine doğru? Kim böyle bir şey yapmak ister? Nasıl devam etmelidir?

Çok insan seksle ilgilenir, ama birçoğu aynı şekilde değil. Bireysel olarak da ayrıca iyice farklılaşabilen kültürel ve doğal farklılıkların sonucudur bu. Anketlerin sürekli yeniden gösterdiği üzere, erkekler seksi kadınlardan daha sık düşünürler (daha ufak bir kesim içinse tam tersi geçerlidir). Peki ne çıkar bundan? Kabullenmek mi gerekir? Kabullenecek olan kim? Ve *nasıl* yapacak bunu? Erkek, seksi daha az düşünmeyi, düşüncesini arzusuna daha az bağlamayı idman edebilir mi, cinsel ihtiyaçlarını gemlemek için? *Kadın*, sekse olabildiğince sık hazır bulunmak için, seksi daha sık konuşmayı, düşüncesini ona uygun bir arzuyla daha fazla bağdaştırmayı deneyebilir mi? Yoksa birinin de ötekinin de, kadının da erkeğin de, birbirinden doğasına aykırı şeyler talep etmesi anlamsız mıdır? Ve bu şartlarda yine de bir araya gelmeyi başarabilirler mi? Yoksa en iyisi birbirlerinden uzak durmaları mıdır?

Belki de radikal çözümler bizi ileri götürecektir. Bazı kadınlar nihayet müşkülatsız bir hayat sürebilmek için erkek-

lerin olmadığı bir dünyayı düşlerler. Ama bunun bir sonucu da kadınlar arasında ağır ihtilaflar doğması olabilir: *Kalan* erkeklerle kim ninelerinin zamanındaki gibi seks yapabilecekler? Bazı erkeklerse, erkekleri lüzumsuz addeden kadınlardan korkarlar. Ama bu korku abartılıdır, erkeklerle en azından *sperm bağışçısı* olarak daima ihtiyaç duyulacaktır, soylarının tükenmesi tehlikesi yoktur, aksi takdirde dişi cinsiyet nasıl yeniden üretebilir ki kendini? Yeni ve en yeni üreme teknolojileriyle mi? O da ancak bir yere kadar eğlenceli bir seçenek olacaktır.

Birçok kadının erkeklerin yoksunluklarına zaten ehemmiyet vermeyerek bir kenara bırakması hayırlı bir iştir, daha ziyade birbirlerine yakınlık göstererek dayanışmayı deneyimlemeyi tercih ederler. Birçok erkek de kadınlar için her şeyi yapar, yoksa hayat değersiz görünür onlara. Bir cinsiyetler kavgası olacaksa, asla sadece cinsiyetler *arası* bir kavga değil, onun yanı sıra daima cinsiyetler *içi* bir kavga olacaktır bu. Eril olan nedir ve kim erkeklerin davasına ihanet eder duruma düşecektir? Dişil olan nedir ve kim kadınların davasına ihanet eder duruma düşecektir? Tıpkı kadınların, özgürleşme sürecinde bu tutumları nedeniyle diğer erkeklerin düşmanlığını kazanan erkeklerin desteğini görmesi gibi, erkekliğin değişerek yenilenmesi davasının öncülüğünü üstlenen erkekler de, diğer kadınların bu nedenle kendilerine hücum edeceği kadınların teveccühünü umabilirler.

Peki karşılıklı oturup konuşmak? Müşkül durumlarda hiç kolay değildir bu. *Erkek* gururunun incindiğini hissederek. *Kadın* seksin erkek için bu denli önemli olduğunu tasavvur edemez, “Ne var ki?” diye sorar saf saf. Erkeğin cevabı, genellikle sekssizliğin dışavurumu olan kaba bir karşı sorudur: “Sence ne olabilir?” Tek meselesinin bu olduğunu kabullenemez erkek, çünkü bu fazlasıyla basit bir erkek kalıbına girmiş görünmek, dahası kadına bağımlı hale gelmek

demek olacaktır; dolayısıyla o da “Beni ilgilendirmiyor,” diyecektir. Sonrasında kadın deşmez onu artık, başka sebeplerle erkek de kadını deşmez, böylece hiçbir şey uyumlu gitmez olur, tırmanma burgusu dönmeye başlar: Diğeri her ne yaparsa yapsın, yanlış olur. Her söylediğı, budalacadır. İkisi de kendi gündelik işlerine çekilirler, cömert sohbetler iyi arkadaşlara tahsisli hale gelir. Sonunda kendi siperlerine kapılır, kör bir hiddetle kötü sözler şeklinde el bombaları atarlar düşman saflarına.

O zaman, artık bu ilişkide yeni bir başlangıç yapmak imkânsız hale gelir. Böyle bir duruma düşmekten nasıl kaçınılabilir? Aşk yeminlerinin yeni biçimleri, doğru zamanlamayla, suskunluğun azalmasına ve suskunlaşmanın tekrar dile gelmesine katkıda bulunabilir: “Susmak daha kolay geldiğinde bile seninle konuşmaya devam edeceğime söz veriyorum!” Her şeyden önce, iki kişi arasındaki ilişkide söz konusu olabilecek doğal, kültürel ve bireysel etkenleri iyi tanımak gerekir; böylece ötekini daha iyi anlayabilir, onunla anlaşma imkânı arayabilirsiniz. Yeter ki, bununla ilgileniyor olun. Peki ilk hamleyi kim yapacaktır? Tereddüt halinde, daima ben yapmalıyım. Çünkü her zaman ancak kendime hâkim olabilirim, ötekine değil.